

Казакуудад латин үсэг, бичиг хэрэгтэй гэж үү ?

Бичсэн туруу

2017 оны 10-р сарын 26, Пүрэв гариг, 14:14

Үндэстэн ард түмнүүд оорийн бичиг үсгийг хэрхэн үүсгэсэн тухай эрдэм шинжилгээний багашаархан үгүүлэлд бичсэнээр үсэг, авиаг хэлбэржүүлэн, үг хэллэг бий болгож, цаасан дээр буулгасны дараанаас тэр нь улам сайжирч, боловсронгуй болсоор арав хорь, бүр зуун жилийн туршид тухайн ард түмний “хэлний дархлаа”-г бүрэлдүүлдэг гэж түүхчид болон судлаачид үздэг байна. Ийм учраас алив ард түмний үсэг бичгийг оорчлох нь зарим талаар асар их үрлэг, сүйтгэлийг бий болгодог бөгөөд эдийн засгийг тогтворгуйжүүлж, улсын тосовт ихээхэн дарамт үүсгэх сорог үр дагавартай юм. Үүнийг ухамсарлаагчид ч биш байх л даа, гэвч ямар шалтгаантайг бүр мэд Казакстаны еронхийлогч Нурсултан Назарбаев одоогоос найман жилийн дараа гэхэд тодруулбал 2025 он гэхэд Казак цагаан толгойг латин үсэг рүү шилжүүлэх ажлыг бүрэн хэмжээгээр дуусгах хэрэгтэй хэмээн 2015 онд мэдэгдсэнийг санаж байна. Үүнийг маш олон тайлбар таамаглалууд дагалдсан нь юуны олно Оросын соёлын нолооноос гарах гэсэн санаа, эсвэл зүгээр л оорчлохийн тулд оорчлох гэсэн хүсэл, үгүй бол даярших вйл явцыг аялдаж буй нэг хэлбэр гэх мэт үзэл, таамналууд байлаа.

Тэгвэл одоо 1930-аад оны үед СССР-ийн бүрэлдэхүүн дэх орнуудын засгийн газруудаас гаргасан хос бичигтэн болох хүсэлтийг шүүн хэлэлцсэн хэлэлцүүлэг мэтгэлцээн чухам ямар ноцол байдлаас орнож байсныг тунгаая. Латин цагаан толгойн тухай Казакстанд эртнээс яригдаж байсан л даа. Юу гэвэл Еронхийлогч Назарбаев “чинээлэг улсын толоох шинэ болого буюу “Казакстан- 2050” урт хугацааны хөгжлийн баримт бичигт мон, ард түмэндээ хандан явуулсан илгээмжиндээ энэ тухай тусгасан байсныг санаж байна. Энэ баримт бичиг бол 2012 онд гаргаж ирсэн зүйл. Тэгэхээр сайх еронхийлогч зөвхөн “Казак хэлийг хөгжүүлэх гэсэн бодлоор” бус ероосоо орчин үеийн бүхий л мэдээллийг шинэ бичиг үсэгт хувиргахаар тооцоолжээ. Үүнээс болж Астана үзэл санааны хувьд хэт ачаалалд нэрвэгдэх нь зайлшгүй зүйл юм. АА Сүүлийн жилүүдэд энэ мэтийн оорчлолтийн санаа нь түүнийг үнэмшихгүй байгаа хэсэг хийгээд уламжлалыг хамгаалагчдын зүгээс

эсэргүүцэл, морголдоонийг дуудаж буй.

Эдийн засгийн хямрал, террорист бүлэглэлүүдийн давалгаа, нууц хэлэлцээр гэх мэтээс болоод бус нутгийн элитүүд (зонхилогчид) болон тов засгийн газрын хооронд багагвй сорголдоон, үл ойлголцол үүсэх болсон. Эдийн засгийн оорчлолтийн бодлого нь Казакстанд таатай үр дүн авчирч чадагвй. Үүнийг тодруулбал оорчлолт хэрэгжсэнээс хойш одгоо гурав дах таван жилийн нүүр үзчихээд байхад Казакстаны вйлдвэржүүлэлтийн толовлогооний хэрэгжилт ердоо эхний таван жилийн зорилтынхоо товшинд л явж байгаа. Энэ байдлыг харахад ч гэсэн латинжуулах толовлогоо нь зайлшгвй хийгдэх ёстой звйл мон гэж үү? Оороор хэлбэл энэ бол зүгээр л “нүүрэндээ оо энгэсэг түрхэх”-тэй адилаар барууны ертонцийн хавсарга болох гэсэн хэлбэрийн тодий оорчлолт юм хэмээн зарим хүмүүс, тухайлбал омоо нь Казакстаний стратегийн

/ урт хугацааны бодлогын

/ судалгааны хүрээлэнг толгойлж байсан эрдэмтэн, улс тор судлаач Ерлан Карин тайлбарласан байдаг. Карин бас хэлэхдээ “Латинчилах вйл явц нь - иргэншүүлэх сонголт. Оороор хэлбэл даяарчлалд найр тавьж буй сонголт юм” хэмээн мэдэгдсэн байдаг. Астана одоо эдийн засгийн бүтцийг баруунжуулан, оорчлох вйл явцыг дуустал нь хвлээхгвйгээр шийдчихээд байгаа, гэтэл дахиад бичиг үсгийн асуудал босож ирэв. Уул нь бол Казакстаны баримталж ирсэн зарчим нь “зүүн хол ганц л хуруутай” гэдэг философи л доо. Омоо нь энэ л зарчимаар явж байж хол дээрээ боссон. Автомашины дугаарыг л харъя л даа. Тэнд латин үсэг байхгвй. Зовхон араб үсэг л бий.

Казакстаны сэтгүүлчдийн дунд нэгэн шинэ хэлц үг яригдах болжээ. “Дизайнерүүд шриффтээр тоглохыг хүсэж байна”, “Гоёмсог шинэ сэтгүүлтэй болохыг хүссэн нэгэн түүндээ хэтэрхий автаад, казак хэлийг судлах шинэ арга зүйн тухай толгойгоо гашилгах болжээ” гэсэн энэ егоо үгс бол латинлах үзлийн талаарх сэтгүүлчдийн эмоцийг илэрхийлж байгаа юм. Казак хэлийг латинчлах асуудал нь Астанагийн ноу-хау огтхон ч биш. Казакстаны үзэл санааны уламжлал гэвэл Зовлолтийн нор туршлагыг хэрэглэх явдал байсан. Онгорсон зууны хориод оны вед СССР турк хэлийг латин үсэгт шилжүүлсэн богоод бүүр Турк цагаан толгой зохиох Бүх холбоотын тов хорооны тусгай комисс ч байгуулагдсан байв. Тэр вед Большевикүүд орос хэлийг ч латинчилахыг хүссэн ба энэ үзэл санааны толоо зүтгэж байсан нэг толоологч гэвэл Ардын гэгээрлийн комиссар Анатолий Луначарский юм. Гэлээ ч энэ тодий л хүчтэй зарлагдаж, тархаж чадагвй. Ойлгожтой, систем нь оор байлаа л даа. Онгорсон зууны 30-аад оны вед “Большевикүүд нийтээр хвлээж авч чадагвй бол тийм хана хэрэм бидэнд хэрэггвй” гэсэн тунхагт Зовлолт засаг гүн үнэмшилтэй байсан болохоор тэр вйл явцыг бодитоор туршин хэрэгжүүлэх ажил бүрэн гвйцэлдэж чадсангвй. Зовлолтийн бүгд найрамдах улсуудын үндэсний хэлүүд ч нийгмийн системд үнэ цэнээ бүрэн хадгалж чадахгвй байсан гэж болно. Тухайлбал Орон нутгийн хэл дээр орчуулагдсан намын удирдагчдийн болон марксизмын сонгодог бүтээлүүдийн орчуулгад одий тодий алдаа гарсан нь бишгвй

Казакуудад латин үсэг, бичиг хэрэгтэй гэж үү ?

Бичсэн турuu

2017 оны 10-р сарын 26, Пүрэв гариг, 14:14

байсан учир чанар нь тун тааруухан толь бичгүүдийн толоо тов хороо харамсах болсон. Тэгээд дочоод оныг хүртэл туршилтын туулай болж, олигтой үр дүн огоогүй латинчилсан турк хэл бичгийг дахиад крилл үсэгт шилжүүлэх болсон. Олон зүйл авиа үсгүүд латин цагаан толгойн үсэг тэмдэгтэнд агуулагдалгүй үлддэг нь эрдэмтдэд тодорхой болсон учир Казак, Киргиз, Тажик, Монгол зэрэг улсууд энэ эрсдэлээс сэргийлэн, латин үсгээс зайлсхийж, крилл үсэг бичгийг нэвтрүүлсэн байдаг.

Казакуудад латин үсэг, бичиг хэрэгтэй гэж үү ?

Бичсэн тулш

2017 оны 10-р сарын 26, Пүрэв гариг, 14:14

Казакуудад латин үсэг, бичиг хэрэгтэй гэж үү ?

Бичсэн тууш

2017 оны 10-р сарын 26, Пүрэв гариг, 14:14

